

AMNESTY INTERNATIONAL POLSKA

ul. Piękna 66 a lok. 2-00-672-Warszawa

tel./fax (22) 827 60 00

www.amnesty.org.pl

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Warszawa, 3 lutego 2012 roku

**Pan Jarosław Gowin
Minister Sprawiedliwości
Al. Ujazdowskie 11
00-950 Warszawa**

Szanowny Panie Ministrze,

W maju tego roku Polska poddana zostanie Powszechnemu Przeglądowi Okresowemu Praw Człowieka w trakcie sesji Grupy Roboczej Rady Praw Człowieka Organizacji Narodów Zjednoczonych. Na potrzeby Przeglądu Amnesty International przygotowała ocenę wdrożenia rekomendacji dotyczących Polski, które zostały przyjęte podczas sesji w 2008 roku oraz przedstawiła ocenę obecnej sytuacji przestrzegania praw człowieka w Polsce.

Rekomendacje Amnesty International dotyczą przede wszystkim zagwarantowania pełnego prawa do ochrony zdrowia oraz równego i niedyskryminującego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej. Innymi poruszonymi kwestiami są ustawa o przeciwdziałaniu dyskryminacji, rasizm i ksenofobia, przeludnienie w więzieniach oraz udział Polski w amerykańskim programie nielegalnych transferów i tajnych więzień CIA.

W związku z tym pragnę przestać rekomendacje Amnesty International, z nadzieją że zostaną one uwzględnione przy opracowaniu części raportu krajowego na potrzeby Powszechnego Przeglądu Okresowego Praw Człowieka w zakresie właściwości kierowanego przez Pana Ministerstwa. Pozostaję do dyspozycji Pana Ministra i wyrażam gotowość na spotkanie w celu omówienia kwestii związanych z Przeglądem Okresowym ale również ochroną praw człowieka w Polsce.

Łczę wyraz szacunku

Draginja Nadeždin

Draginja Nadeždin
Dyrektorka

Amnesty International Polska

AMNESTY INTERNATIONAL jest niezależnym ruchem o światowym zasięgu, walczącym w sposób bezstronny o uwolnienie więźniów sumienia, uczciwe i szybkie procesy dla więźniów politycznych, przeciwstawiającym się karze śmierci, torturom oraz pozasądowym egzekucjom i "zaginięciom".

Ruch jest laureatem Pokojowej Nagrody Nobla

Konto: BZ WBK 85 1090 1098 0000 0000 0959 0181 KRS: 0000110695

POLSKA

**Zaangażowanie w amerykański
program nielegalnych
transferów i tajnych więzień
CIA oraz prawa seksualne
i reprodukcyjne kobiet**

*Amnesty International
Informacje do Powszechnego
Przeglądu Okresowego Praw
Człowieka, maj-czerwiec 2012*

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
Zmiany po ostatnim Powszechnym Przeglądzie Okresowym	3
Podstawy prawne i instytucjonalne	4
Ustawodawstwo, które utrudnia kobietom korzystanie z praw seksualnych i reprodukcyjnych.....	4
Promocja i ochrona prawa człowieka.....	4
Zaangażowanie polski w amerykański program nielegalnych transferów i tajnych więzień CIA.....	4
Nadużycia siły przez funkcjonariuszy porządku publicznego.....	5
Rasizm	5
Prawa reprodukcyjne i możliwość przerywania ciąży	5
Rekomendacje	6
Przypisy	7

WSTĘP

Informacje przedstawione w tym dokumencie zostały przygotowane w związku z Powszechnym Przeglądem Okresowym Praw Człowieka (*UPR – Universal Periodic Review*), który odbędzie się podczas sesji Rady Praw Człowieka ONZ na przełomie maja i czerwca 2012 roku. Amnesty International przygotowała ocenę wdrożenia rekomendacji dotyczących Polski, które zostały przyjęte podczas poprzedniego Powszechnego Przeglądu Okresowego w 2008 roku, w tym rekomendacji dotyczących ustawy o przeciwdziałaniu dyskryminacji, przeludnienia w więzieniach, poprawy warunków osób poddanych detencji, a także pełnego ujawnienia informacji na temat udziału Polski w amerykańskim programie nielegalnych transferów i tajnych więzień CIA.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej gwarantuje prawo do ochrony zdrowia oraz równego i niedyskryminującego dostępu do świadczeń opieki zdrowotnej. Pomimo tego nadal obowiązują restrykcyjne ograniczenia prawne w zakresie dokonywania aborcji, które uniemożliwiają dziewczętom i kobietom korzystanie z najwyższych możliwych standardów opieki zdrowotnej. Agendy Narodów Zjednoczonych, które monitorują przestrzeganie praw człowieka, rekomendowały, aby Polska zagwarantowała kobietom prawa reprodukcyjne.

Nowe dowody dotyczące zaangażowania Polski w amerykański program nielegalnych transferów i tajnych więzień CIA, które zostały ujawnione pomiędzy 2008 a 2010 rokiem, stoją w sprzeczności z wnioskami wewnętrznego śledztwa przeprowadzonego przez Sejmową Komisję ds. Służb Specjalnych, które kategorycznie zaprzeczały, aby to Polska brała udział w tym programie.

ZMIANY PO OSTATNIM POWSZECHNYM PRZEGLĄDZIE OKRESOWYM

Podczas pierwszego Powszechnego Przeglądu Okresowego, Polska przychyliła się do rekomendacji dotyczących przyjęcia ustawy antydyskryminacyjnejⁱ, poprawienia warunków osób poddanych detencjiⁱⁱⁱ, a także ujawnienia informacji o udziale Polski w amerykańskim programie nielegalnych transferów i tajnych więzień CIA^{iv}.

Na polu dotyczącym zwalczania dyskryminacji polskie władze poczyniły pewne pozytywne kroki względem rekomendowanych zmian. Ustawa z 3 grudnia 2010 roku o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania podaje definicję nierównego traktowania oraz dyskryminacji bezpośredniej i pośredniej^v. Na mocy tej ustawy Rzecznik Praw Obywatelskich stał się organem odpowiedzialnym za udzielanie pomocy prawnej ofiarom dyskryminacji, za przeprowadzanie niezależnych badań i opracowywanie rekomendacji w celu urzeczywistnienia równego traktowania. Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich nie otrzymało jednak dodatkowych środków finansowych na wypełnianie tych zadań, co w praktyce ogranicza efektywność tych działań^{vi}. Ponadto, Polska nadal nie ratyfikowała Protokołu nr 12 do Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności dotyczącego dyskryminacji.

Niewielki postęp został osiągnięty w kwestii przeludnienia i warunków w więzieniach. Kwestia ta ciągle pozostaje poważnym problemem. W raporcie dotyczącym Polski z 2011 roku Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Karaniu lub Traktowaniu (CPT) odnotował szereg problemów dotyczących więziennictwa, włączając w to przeludnienie, dostęp do opieki zdrowotnej, traktowanie osób poddanych detencji oraz brak dostępu do odpowiedniego systemu pomocy prawnej^{vii}. W 2009 roku Europejski Trybunał Praw Człowieka (ETPCz) orzekł w sprawie więźnia, który odsiadywał swój wyrok w celi o powierzchni mniejszej niż 3m², a czasami mniejszej niż 2m², że sytuacja ta łamie zakaz tortur i innego poniżającego traktowania^{viii}. CPT wezwał Polskę do zmiany zapisu normującego powierzchnię przypadającą na jednego więźnia oraz do zapewnienia każdemu z osadzonych w celach wieloosobowych przynajmniej 4m² przestrzeni^{ix}.

Amnesty International jest zaniepokojona ujawnionymi pomiędzy 2008 a 2010 rokiem dowodami, które dotyczyły zaangażowania Polski w amerykański program nielegalnych transferów i tajnych więzień CIA. W 2008 roku rozpoczęto dochodzenie dotyczące udziału Polski w tych programach, jednak po upływie trzech

i pół roku śledztwo nadal nie jest jawne, a osoby uznane w nim za poszkodowanych nie mogą w pełni uczestniczyć w podejmowanych w ramach niego czynnościach*.

PODSTAWY PRAWNE I INSTYTUCJONALNE

USTAWODAWSTWO, KTÓRE UTRUDNIA KOBIECIOM KORZYSTANIE Z PRAW SEKSUALNYCH I REPRODUKCYJNYCH

Artykuł 68 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej gwarantuje każdemu prawo do ochrony zdrowia i równy dostęp do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych. Pomimo tego, prawo i polityka w zakresie dostępu do przerywania ciąży pozostają restrykcyjne, w praktyce ograniczając kobietom i dziewczętom dostęp do możliwie najwyższych standardów opieki medycznej.

Przedmiotem szczególnej uwagi jest uchwalona w 1993 roku Ustawa o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży (Ustawa o planowaniu rodziny z 1993 roku), która zezwala na przerwanie ciąży tylko w następujących okolicznościach:

- gdy ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia kobiety ciężarnej;
- gdy badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu;
- gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego.

Ustawa uzależnia dostęp do zabiegu przerywania ciąży od zgody prokuratora lub lekarza innego niż ten, który ma go przeprowadzić^{xii}. Pomimo tego, że prawo nie kryminalizuje kobiety, która dokonuje przerywania ciąży, osoby, które przeprowadzają lub pomagają przeprowadzić tego rodzaju zabieg, w sytuacji gdy żadne z powyższych kryteriów nie jest spełnione, podlegają karze do 3 lat pozbawienia wolności zgodnie z art. 152 § 1 i 2 Kodeksu Karnego^{xiii}.

W 2007 roku Europejski Trybunał Praw Człowieka w sprawie *Tysiąg v. Polska*, uznał, że Polska naruszyła prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego odmawiając przeprowadzenia zabiegu usunięcia ciąży ze względów zdrowotnych^{xiiii}. Trybunał stwierdził, że uregulowania prawne dotyczące prawa do aborcji terapeutycznej w przypadku braku porozumienia między pacjentem a lekarzem były nieodpowiednie. W odpowiedzi na wyrok Trybunału, Polska przyjęła w 2008 roku ustawę o prawach pacjenta i powołała Rzecznika Praw Pacjenta. Pomimo to, procedury ustanowione nową ustawą nie dają kobietom i dziewczętom skutecznych narzędzi, które pozwoliłyby zakwestionować decyzję lekarza dotyczącą przerywania ciąży i innych kwestii z tym związanych. Mechanizm ten nie jest dostępny dla wszystkich w równym stopniu, nie zapewnia możliwości niezwłocznej rewizji decyzji lekarza, a jeżeli zostaje już ona wydana, w ogóle nie pozwala się od niej odwołać. W czerwcu 2011 roku Komitet Ministrów Rady Europy poprosił Polskę o przedstawienie informacji dotyczących zastrzeżeń, które wzbudza obecne prawo w zakresie zabezpieczeń proceduralnych w przypadku braku porozumienia pomiędzy lekarzem a pacjentem w kwestii aborcji terapeutycznej^{xv}. Odpowiedź polskich władz nie była dostępna w czasie przygotowywania niniejszego dokumentu.

PROMOCJA I OCHRONA PRAWA CZŁOWIEKA

ZAANGAŻOWANIE POLSKI W AMERYKAŃSKI PROGRAM NIELEGALNYCH TRANSFERÓW I TAJNYCH WIĘZIEŃ CIA

Po latach negowania udziału w przeprowadzanych przez CIA operacjach antyterrorystycznych, w marcu 2008 roku, polskie władze wszczęły śledztwo w sprawie zaangażowania Polski w amerykański program nielegalnych transferów i tajnych więzień CIA. Prokuratura Apelacyjna w Warszawie, która prowadzi dochodzenie, jak do tej pory nie upubliczniła jego szczegółów ani ram czasowych, pomimo tego, że dwóch mężczyzn uznano za poszkodowanych. Sami poszkodowani ani ich adwokaci nie zostali jednak dopuszczeni do pełnego udziału w sprawie.

W latach 2009-2010 Polska Agencja Żeglugi Powietrznej (PAŻP) i Straż Graniczna ujawniły nowe dowody w sprawie. Dzięki nim wiadomo, że samoloty operujące w ramach programu nielegalnych transferów i tajnych

więzień CIA nie tylko lądowały na terytorium Polski, ale PAŻP aktywnie współpracowała z CIA tworząc „fikcyjne” plany lotów mające zatuszować rzeczywiste porty docelowe wybranych lotów. Niektóre plany lotów podawały Warszawę jako port docelowy, podczas gdy w rzeczywistości samolot lądował w Szymanach, niedaleko Starych Kiejkut, gdzie prawdopodobnie istniało tajne więzienie CIA. Według informacji przedstawionych przez PAŻP, Agencja dwukrotnie pomagała również przy nawigacji samolotów na lotnisko w Szymanach, nie otrzymując żadnych oficjalnych planów lotów.

Kolejne potwierdzenie udziału Polski w tych operacjach przedstawiła Straż Graniczna publikując w lipcu 2010 roku informację wskazującą, że pomiędzy 5 grudnia 2002 a 22 września 2003 roku siedem samolotów działających w ramach programu nielegalnych transferów wylądowało na lotnisku w Szymanach, a na pokładzie lądujących i startujących samolotów, oprócz załogi, znajdowali się również pasażerowie.

We wrześniu 2010 roku Prokuratura potwierdziła publicznie, że bada zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa złożone przez adwokata obywatela Arabii Saudyjskiej, Adb al-Rahima al-Nashiriego, dotyczące przetrzymywania go w tajnym więzieniu w Polsce w latach 2002-2003. Potwierdzono to we Wspólnym Studium ONZ dotyczącym Tajnych Więzień z lutego 2010 roku, opracowanym w ramach czterech procedur specjalnych Rady Praw Człowieka i uzupełnionym o informacje z poufnych źródeł^{xv}. Prokuratura uznała Abd al-Rahima al-Nashiriego za pokrzywdzonego w październiku 2010 roku. W styczniu 2011 roku status pokrzywdzonego otrzymał również Abu Zubajda.

Nowe dowody, które ujawniono pomiędzy 2008 a 2010 rokiem stoją w sprzeczności z wnioskami wewnętrznego śledztwa przeprowadzonego przez Sejmową Komisję ds. Służb Specjalnych. Komisja nigdy nie upubliczniła swojego raportu, jednakże kategorycznie zaprzeczyła udziałowi Polski w amerykańskim programie nielegalnych transferów i tajnych więzień CIA.

NADUŻYCIA SIŁY PRZEZ FUNKCJONARIUSZY PORZĄDKU PUBLICZNEGO

W 2011 roku Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom przedstawił szereg zarzutów dotyczących nadmiernego użycia siły przez funkcjonariuszy policji podczas dokonywania aresztowań i zalecił rozpoczęcie kampanii informowania funkcjonariuszy policji, że wszelkie formy poniżającego traktowania nie mogą być akceptowane i będą wiązały się z sankcjami^{xvi}. W lipcu 2011 roku do konsultacji przedłożono projekt ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej. We wrześniu 2011 roku Rada Legislacyjna przy Prezesie Rady Ministrów oceniła projekt krytycznie, w szczególności w kontekście opracowanych przez ONZ Podstawowych Zasad Użycia Siły oraz Broni Palnej przez Funkcjonariuszy Porządku Publicznego (*The UN Basic Principles On The Use Of Force And Firearms By Law Enforcement Officials*). Rada Legislacyjna w szczególności krytycznie odniosła się wobec propozycji zniesienia obowiązku ostrzeżenia przed użyciem broni palnej^{xvii}.

RASIZM

Rzecznik Praw Obywatelskich, media i organizacje pozarządowe w przeciągu ostatniego roku odnotowały rosnącą liczbę werbalnych i fizycznych ataków na Muzułmanów, Romów i osoby pochodzenia afrykańskiego w Warszawie, Białymstoku, Gdańsku i we Wrocławiu. W październiku 2011 roku Rzecznik Praw Obywatelskich w liście do Prokuratora Generalnego wyraził zaniepokojenie rosnącą liczbą ataków o charakterze ksenofobicznym i o podłożu rasistowskim oraz wezwał Prokuratora Generalnego do podjęcia niezbędnych działań w celu ścigania przestępstw tego rodzaju^{xviii}.

PRAWA REPRODUKCYJNE I MOŻLIWOŚĆ PRZERYWANIA CIĄŻY

Amnesty International jest zaniepokojona faktem, iż wielu kobietom uniemożliwia się dostępu do usług związanych ze zdrowiem reprodukcyjnym, w tym do legalnego przerywania ciąży.

Od czasu pierwszego Przeglądu Okresowego Praw Człowieka dotyczącego Polski, kilka agend ONZ, które monitorują przestrzeganie praw człowieka, przedstawiło rekomendacje dotyczące zapewnienia kobietom praw w zakresie zdrowia reprodukcyjnego^{xix}. W 2010 roku Komitet Praw Człowieka wezwał do niezwłocznego przeglądu „wpływu restrykcyjnego prawa antyaborcyjnego na kobiety”, jak również do przeprowadzenia badań i zebrania danych statystycznych dotyczących nielegalnej aborcji w Polsce^{xx}. Dwie sprawy, które ilustrują brak odpowiedniego działania władz Polski, są obecnie rozpatrywane przez Europejski Trybunał Praw Człowieka. Pierwsza z nich dotyczy ciężarnej kobiety, która zmarła wskutek zakażenia płodu. Druga dotyczy nastoletniej szpitalach leczenia i opieki diagnostycznej w obawie przed uszkodzeniem płodu.

ofiary gwałtu, która była dręczona podczas przedłużającego się oczekiwania na przerwanie ciąży. W niedawnym wyroku w sprawie *RR v. Polska*, Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że Polska naruszyła prawo do ochrony przeciwko torturom i okrutnemu oraz nieludzkiemu traktowaniu oraz prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego kobiety w ciąży, której w odpowiednim czasie uniemożliwiono dostęp do testów genetycznych, a dziecko urodziło się z syndromem Turnera^{xxi}. Trybunał uznał, że traktowanie tej osoby było upokarzające, bowiem prawo krajowe zezwala na przerwanie ciąży w przypadkach deformacji płodu, a kobieta w ciąży powinna mieć dostęp do pełnej i rzetelnej informacji o stanie zdrowia płodu.

REKOMENDACJE

Amnesty International wzywa rząd Polski do:

Wypełnienia zaleceń poprzedniego Powszechnego Przeglądu Okresowego poprzez:

- zapewnienie odpowiedniego finansowania Rzecznikowi Praw Obywatelskich, tak aby mógł wykonywać nałożone na niego zadania, w szczególności te dotyczące pomocy prawnej ofiarom dyskryminacji, przeprowadzania niezależnych badań i wydawania rekomendacji w kwestii równego traktowania;
- ratyfikowanie Protokołu nr 12 do Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności;
- wdrożenie rekomendacji Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Karaniu lub Traktowaniu dotyczących warunków w więzieniach, w szczególności zapewnienia przynajmniej 4m² więźniowi, który przebywa w celi wieloosobowej.

Wyjaśnienia zaangażowania Polski w amerykański program nielegalnych transferów i tajnych więzień CIA poprzez:

- zapewnienie, że śledztwo w sprawie domniemanej współpracy Polski w ramach tego programu będzie prowadzone z najwyższą przejrzystością i w zgodzie z międzynarodowymi zobowiązaniami prawnymi Polski. Każda osoba, która naruszyła i zaskarżyła w ówczesny sposób prawo międzynarodowe powinna zostać postawiona przed sądem i mieć zagwarantowane sprawiedliwe postępowanie sądowe;
- pełną współpracę w ramach Specjalnych Procedur ONZ w sprawie zatrzymań związanych z operacjami przeciwko terroryzmowi, również poprzez dostarczenie istotnych informacji dotyczących tej kwestii.

Ograniczenia nadużycia siły przez funkcjonariuszy porządku publicznego poprzez:

- zapewnienie, aby projekt ustawy o użyciu broni palnej i środkach bezpośredniego przymusu, spełniał założenia Podstawowych zasad Narodów Zjednoczonych dotyczących użycia siły oraz broni palnej przez funkcjonariuszy porządku publicznego, w szczególności wymogu ostrzeżenia przed użyciem broni palnej.

Walki z rasizmem poprzez:

- podjęcie odpowiednich środków w celu zapobieżenia incydentom na tle rasistowskim i zbrodniom popełnionym z przyczyn rasowych, religijnych lub seksualnych, a także zbieranie danych o popełnionych przestępstwach tego typu;
- zagwarantowanie przeprowadzania niezwłocznych, niezależnych, bezstronnych śledztw w sprawach przestępstw popełnionych z przyczyn rasowych, religijnych lub seksualnych; pociągnięcia sprawców do odpowiedzialności w ramach sprawiedliwego postępowania sądowego; zapewnienia ofiarom efektywnych środków prawnych, w tym zadośćuczynienia;
- zapewnienie funkcjonariuszom policji i prokuratorom szkoleń na temat przestępstw popełnianych z przyczyn rasowych, religijnych lub seksualnych i roli policji w ich zwalczaniu.

Zagwarantowania kobietom praw reprodukcyjnych i możliwość przerywania ciąży poprzez:

- zapewnienie dostępu do legalnej aborcji poprzez stworzenie jasnych i wiążących regulacji przy stosowaniu ustawy o planowaniu rodziny z 1993 roku;
- uchylenie zapisów Kodeksu Karnego dotyczących kryminalizacji lekarzy, a w szczególności art. 152 §1 i art. 152 §2 dotyczących przeprowadzania lub udzielania pomocy w zabiegu przerwania ciąży niespełniającym wymagań zawartych w ustawie o planowaniu rodziny z 1993 roku;
- zapewnienie dostępu do środków prawnych i do możliwości odwołania się w określonym terminie od odmowy wykonania aborcji w celach terapeutycznych, w sytuacji gdy prawo na to zezwala.

PRZYPISY

- ⁱ Raport Grupy Roboczej dotyczący Powszechnego Przeglądu Okresowego Polski, 23 maj 2008, par. 54.6 (Słowenia, Wielka Brytania i Szwecja).
- ⁱⁱ A/HRC/8/30, par. 54.7 (Korea Południowa) and par. 54.9 (Federacja Rosyjska).
- ⁱⁱⁱ A/HRC/8/30, par. 54.8 (Dania).
- ^{iv} A/HRC/8/30, par. 54.20 (Federacja Rosyjska).
- ^v Dz. U. z 2010, Nr 245, poz. 1700.
- ^{vi} Ł. Bojarski, *New Polish equality body – illusory or real?*, European network of legal experts in the non-discrimination field, 2011, ss. 1-3, dokument dostępny na stronie: <http://www.non-discrimination.net/content/media/PL-19-PL-19-problems%20with%20equality%20body.pdf> (strona z dnia 25 listopada 2011).
- ^{vii} *Report to the Polish Government on the visit to Poland carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment from 26 November to 8 December 2009*, sekcja II (C) (4), 12 lipca 2011, CPT/Inf (2011) 20, dokument dostępny na stronie: <http://www.cpt.coe.int/documents/pol/2011-20-inf-eng.htm> (strona z dnia 25 listopada 2011).
- ^{viii} Europejski Trybunał Praw Człowieka, wyrok w sprawie *Orchowski v. Poland*, 22.10.2009 r., skarga nr 17885/04, dokument dostępny na stronie: <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/view.asp?item=1&portal=hbkm&action=html&highlight=Orchowski&sessionId=82267793&skin=hudoc-en> (strona z dnia 25 listopada 2011).
- ^{ix} *Ibid.*
- ^x A/HRC/8/30, par. 54.20 (Federacja Rosyjska).
- ^{xi} W sprawach które mieszczą się w pierwszych dwóch kategoriach, zagrożenie zdrowia musi być zdiagnozowane przez lekarza innego niż lekarz prowadzący. W sprawach dotyczących trzeciej kategorii, wymagana jest zgoda prokuratora. Pomimo tego, Komisarz ds. Praw Człowieka Rady Europy zauważa, że nawet jeżeli prokurator wyda zgodę na przeprowadzenie aborcji, lekarz nadal może odmówić jej wykonania.
- ^{xii} Kodeks Karny art. 152 „§1 Kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę z naruszeniem przepisów ustawy, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. §2. Tej samej karze podlega, kto udziela kobiecie ciężarnej pomocy w przerwaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy lub ją do tego nakłania. §3. Kto dopuszcza się czynu określonego w § 1 lub 2, gdy dziecko poczęte osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.”
- ^{xiii} Europejski Trybunał Praw Człowieka, wyrok w sprawie *Tysiąc v. Poland*, 24.09.2007 r., skarga nr 5410/03.
- ^{xiv} Zob. strona internetowa Komitetu Ministrów Rady Europy: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec\(2011\)1115/18&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=DG4&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/Dec(2011)1115/18&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=DG4&BackColorInternet=B9BDEE&BackColorIntranet=FFCD4F&BackColorLogged=FFC679) (strona z dnia 25 listopada 2011).
- ^{xv} Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, *UN experts issue extensive global study on secret detention linked to counter-terrorism*, dokument dostępny na stronie: <http://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=9777&LangID=E> (strona z dnia 25 listopada 2011).
- ^{xvi} Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom, Sekcja II (A) (3).
- ^{xvii} Rada Legislacyjna, *Opinia z 13 września 2011 r. w sprawie projektu założeń projektu ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej*, 13 września 2011, dokument dostępny na stronie: <http://radalegisacyjna.gov.pl/dokumenty/opinia-z-13-wrzesnia-2011-r-w-sprawie-projektu-zalozen-projektu-ustawy-o-srodkach-przymusu> (strona z dnia 25 listopada 2011).
- ^{xviii} List dostępny jest na stronie RPO: <http://www.rpo.gov.pl/pliki/13190293270.pdf> (strona z dnia 25 listopada 2011).
- ^{xix} Specjalny Sprawozdawca NZ ds. prawa do zdrowia, *Raport z misji do Polski*, A/HRC/14/20/Add.3, 20 maj 2010, oraz Komitet NZ ds. praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, *Obserwacja. Uwagi Podsumowujące na temat Polski*, E/C.12/POL/CO/5, 2 grudnia 2009.
- ^{xx} Komitet Praw Człowieka, *Uwagi końcowe na temat Polski*, CCPR/C/POL/CO/6, 15 listopad 2010, par. 12.
- ^{xxi} Europejski Trybunał Praw Człowieka, wyrok w sprawie *R.R. v. Poland*, 26.05.2011 r., skarga nr 27617/04. Trybunał stwierdził, że w konsekwencji odmowy i zwłoki, RR znalazła się w stanie niepewności związanej ze zdrowiem płodu, jej samej oraz przyszłością jej rodziny. Sytuacja w której się znalazła wyczerpywała znamiona poniżającego traktowania. Dziecko urodziło się z syndromem Turnera a mąż RR ją opuścił. Trybunał podkreślił, że jeżeli prawo krajowe zezwala na aborcję w sytuacji deformacji płodu, kobieta w ciąży musi mieć zagwarantowany dostęp do pełnej informacji na temat stanu płodu.

